

НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПОШИРЕННІ ЕЛЕМЕНТІВ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ В КОРПУСІ Ї ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ. І

У червні цього року виповнюється 70 років членові-кореспондентові НАН України, докторові філологічних наук, професору, завідувачеві відділу загального та порівняльно-історичного мовознавства Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, заступникові головного редактора журналу «Мовознавство» Олександрові Онисимовичу Тараненкові. О. О. Тараненко добре відомий своїми працями з різних питань мовознавчої україністики — лексикології та лексикографії, сучасної мовної ситуації в Україні та сучасного стану і тенденцій розвитку української літературної мови, правопису, у галузях загального, слов'янського і зіставного мовознавства, зокрема з проблем мовної семантики. У доробку О. Тараненка є також словники української мови, довідники. Він співголова редакційної колегії енциклопедії «Українська мова» (2000, 2004, 2007 рр.). Щиро вітаємо Олександра Онисимовича з ювілеєм і пропонуємо читачам його нову розвідку

У статті розглядаються українсько-російські мовні контакти на сучасному етапі (кінець ХХ — початок ХХІ ст.), які характеризуються певним ослабленням впливів російської мови на українську й, навпаки, посиленням впливів української мови на російську (в Україні), більшою увагою українськомовної спільноти до проблем національної самобутності української мови (з «відштовхуванням», зокрема, від російської мови). До аналізу залучено як власне запозичення з російської мови в корпусі української літературної мови, так і російськомовні текстуальні вкраплення в структурі українського мовлення, їхні семантичні, стилістичні, прагматичні функції.

Ключові слова: українсько-російські мовні контакти, сучасна українська мова, російська мова в Україні, мовні запозичення, вкраплення, українізм, росіізм.

1. Вступні зауваження. Новий етап у понад трьохсотлітніх контактах української і російської мов, який розпочався зі здобуттям Україною державної незалежності і проголошенням української мови державною мовою країни, характеризується помітними змінами не тільки в статусі (суспільному стані та функціонуванні) обох мов в Україні, а й у тенденціях взаємовпливів між ними і в особливостях сприйняття відповідними мовними спільнотами в Україні цих впливів. З одного боку, потужний вплив з боку російської мови, причому не тільки з «метрополії», а й у межах самої України, на українську мову не припинився, звичайно, й тепер, і більше того — у певних сферах мовної комунікації він навіть увиразнився в загальному контексті демократизації суспільного життя та лібералізації мовної діяльності. Але водночас уже можна говорити й про певне його загальне ослаблення — як у зв'язку з появою таких факторів, як належність Росії і України до

- РУС-68 — Російсько-український словник : В 3-х т.— К., 1968.
СУМ-11 — Словник української мови : В 11 т.— К., 1970–1980.
СУМ-11 : Дод. — Словник української мови : В 11 т. : Додатковий том, кн. 1–2.— К., 2017.
СУМ-20 — Словник української мови : В 20 т.— Т. 1–9.— К., 2010–2018.
СУМ 2012 — Словник української мови / Відп. ред. В. В. Жайворонок. — К., 2012.— 1317 с.
УОС-09 — Український орфографічний словник / За ред. В. Г. Скляренка. — К., 2009. —9-е вид., переробл. і доп.— 1011 с.
УП-90 — Український правопис.— К., 1990.— 240 с.
УП-93 — Український правопис.— К., 1993.— 238 с.
УП-99 — Український правопис : Проект найновішої редакції. — К., 1999.— 340 с.
УРЕ — Українська радянська енциклопедія : В 12 т. / Гол. ред. М. П. Бажан.— К., 1977–1985

б) засоби масової інформації, інші скорочення: ВЗ — «Високий Замок» (газ., м. Львів); ВК — «Вечірній Київ» (газ.); ВР — Верховна Рада (України); ГПУ — «Газета по-українськи»; ГУ — «Голос України» (газ.); Д — «День» (газ.); Дз. т. — «Дзеркало тижня» (газ.); д/ф — документальний фільм; Е — «Експрес» (газ., м. Львів); ЗВУ — «За вільну Україну» (газ., м. Львів); ЗСУ — Збройні сили України; КВ — «Київські відомості» (газ.); КПВУ — «Комсомольская правда в Украине» (газ.); Кр. — «Критика» (часопис); к/ф — кінофільм; ЛУ — «Літературна Україна» (газ.); МУ — «Молодь України» (газ.); НГ — «Народна газета»; П — «Поступ» (газ., м. Львів); ПКВС — «Первый канал. Всемирная сеть» (т/к, м. Москва); П.-П. — «Пост-Поступ» (газ., м. Львів); РТР-Планета — «Российское телевидение и радио — Планета» (т/к); РФ — Російська Федерація; С — «Слово» (газ.); Сл. Пр. — «Слово Просвіти» (газ.); СН — «Столичные новости» (газ.); т/к — телеканал; Тов. — «Товариш» (газ.); т/с — телесеріал; ТСН — «Телевізійна служба новин» (телепрограма); т/ф — телефільм; УК — «Урядовий кур'єр» (газ.); УМ — «Україна молода» (газ.); УП — «Українська правда» (інтернет-видання); УС — «Українське слово» (газ.); УТ-1 (2, 3) — Українське телебачення (Перший / Другий / Третій канал); УТН — «Українські телевізійні новини» (телепрограма); УУ — «Урок української» (журн.); УШ — «Український шлях» (газ., м. Львів); ШП — «Шлях перемоги» (газ.).

О. О. TARANENKO

NEW TENDENCIES IN SPREADING OF RUSSIAN UNITS IN THE CORPUS AND TEXTS OF STANDART UKRAINIAN. I

The article deals with the present-day state of Ukrainian-Russian language contacts (at the turn of the twenty-first century), which are characterized by some weakening of Russian language influences on the Ukrainian language and, vice versa, reinforcement of Ukrainian language influences on the Russian language (in Ukraine), by the greater attention of Ukrainian-speaking community to problems of national originality of Ukrainian (with «estrangement» in particular from Russian). The article includes analysis of both Russian borrowings proper in the corpus of the Ukrainian language and Russian textual inclusions in the structure of the Ukrainian speech, their semantic, stylistic, and pragmatic functions.

Keywords: Ukrainian and Russian in contact, contemporary Ukrainian language, the Russian language in Ukraine, language borrowings, textual inclusions, Ukrainianism, Russianism.

(Закінчення статті див. у наступному номері журналу)